

IS AFGHANISTAN KLAAR VOOR 2014?

Thomas Ruttig

nummer 81 – februari 2014
www.mo.be

MO*papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. MO*papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO*papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Thomas Ruttig is co-directeur van AAN, het *Afghanistan Analysts Network*. Hij was in 1988-1989 als diplomaat van de (toenmalige) Duitse Democratische Republiek gevestigd in Kaboel en werkte er daarna van 2000 tot 2003 voor de missie van de Verenigde Naties in Afghanistan, in 2003-2004 voor de EU, van 2004 tot 2006 voor de Duitse ambassade en daarna als onafhankelijk expert.

AAN is een onafhankelijk onderzoeksinstituut met rechtspersoonlijkheid, met kantoren in Duitsland en in Kaboel. Het werd opgericht in 2009 en krijgt financiering van de regering van Denemarken, Nederland, Noorwegen en Zweden. Het netwerk wil de kennis en de ervaring van deskundigen verzamelen om beleidsmakers te informeren. De website vermeldt het motto: AAN wil *bi-taraf* zijn, maar niet *bi-tafawut* – onpartijdig, maar niet onverschillig.

De oorspronkelijke tekst werd op 31 december 2013 gepubliceerd op de website van AAN met de titel *Some things got better – How much got good? A review of 12 years of international intervention in Afghanistan*. Die tekst bevat links naar de bronnen die Thomas Ruttig heeft gebruikt.

Emiel Vervliet vertaalde de tekst.

Redactieraad MO*papers: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nadia Molenaers (IOB Antwerpen), Marieke Poissonnier, (Oxfam-Wereldwinkels), Arne Schollaert (Oxfam-Wereldwinkels), Liesbet Vangeel (FOS-Socsol), Emiel Vervliet.

Informatie: mopaper@mo.be of MO*paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Suggesties: emiel.vervliet@mo.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het maandblad MO* en van de mondiale nieuwssite www.MO.be (i.s.m. het nieuwsagentschap IPS-Vlaanderen).

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

Op militair vlak zijn de Taliban allerminst verslagen

“Op het vlak van de veiligheid heeft het ingrijpen van de NAVO in Afghanistan heel veel leed veroorzaakt, geleid tot het verlies van veel mensenlevens en geen vooruitgang gebracht, want de situatie in het land is niet veilig.” Die uitspraak van de Afghaanse president Hamed Karzai in een interview met de BBC in oktober 2013 wekte heel wat verontwaardiging in de Verenigde Staten en in NAVO-kringen. Karzai liet duidelijk een deel van de waarheid achterwege. Om te beginnen is zijn eigen regering in aanzienlijke mate mee verantwoordelijk voor de trieste situatie waarin zijn land zich nu bevindt. Verder was de ‘Afghanistanmissie’ meer dan een militaire operatie, ook al heeft het militaire aspect van bij de start in oktober 2001 duidelijk en in toenemende mate de institutionele en economische wederopbouw overschaduwd. Aanvankelijke doelstellingen als de democratisering van het land en het bevorderen van het respect voor de rechten van de vrouw werden ondergeschikt gemaakt aan de oorlog tegen het terrorisme, net zoals de uitvoering van het Afghanistan Akkoord dat in 2001 in Bonn werd gesloten, ondergeschikt werd gemaakt aan de verkiezingsagenda van president George W. Bush.

De veiligheidssituatie in Afghanistan wordt gekenmerkt door het feit dat de Talibanbeweging niet overwonnen is, laat staan definitief verslagen. Volgens de *Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community* van maart 2013 zijn de rebellen nog altijd *“veerkrachtig en in staat om de Amerikaanse en internationale doelstellingen voor Afghanistan in het gedrang te brengen.”* De Taliban hebben grote verliezen geleden door de aanvallen met drones en de *capture-and-kill*-operaties, maar hun structuren en hun vermogen om nieuwe strijders te rekruteren, zijn onaangetaast. Ze zijn nog altijd actief in het hele land, zij het met wisselende intensiteit. Ze ontwijken grootschalige gevechten en streven niet naar blijvende controle over delen van het grondgebied. Ze werken met vormen van asymmetrische oorlogsvoering, zoals *Improvised Explosive Devices* (zelfgemaakte bommen, zoals berm-bommen, n.v.d. vertaler), moordaanslagen – soms door zelfmoordstrijders – en verrassingsaanvallen op basissen van de Afghaanse of NAVO-troepen. Die aanvallen zijn meer bedoeld om media-aandacht te krijgen dan om tactische winst te maken. De intensiteit van de

gevechten nam tussen 2002 en 2010 geleidelijk aan toe en is niet gedaald sinds de *surge* van het Amerikaanse leger in 2010 (de verhoging van het aantal militairen en concentratie van de acties in bepaalde delen van Afghanistan), wel integendeel. In 2012 kwamen er rapporten over toegenomen Taliban-activiteit in het zuiden en het noordoosten van Afghanistan – twee regio's waarop de president Obama's 'surge' precies gericht was, met 30.000 bijkomende militairen.

2013 was wellicht het meest gewelddadige jaar sinds 2001. (We hebben nog geen definitieve cijfers, want de NAVO verstrekt niet langer op regelmatige basis informatie, met het voorwendsel dat die gegevens nu van de regering moeten komen, nu de verantwoordelijkheid voor de veiligheid is overgedragen aan de Afghaanse autoriteiten. De Afghaanse regering van haar kant geeft slechts onvolledige informatie.) Het aantal dodelijke slachtoffers is opnieuw gestegen, vooral onder de burgerbevolking. Volgens de Verenigde Naties is het aantal gedode burgers in de eerste elf maanden van 2013 met 10% gestegen. Er vielen 2.730 doden en 5.169 gewonden te betreuren, de meesten als gevolg van aanvallen door de Taliban, die nu ook vaker in grotere groepen schijnen aan te vallen. Ze proberen steeds meer de controle te veroveren over hoofdsteden van districten, meestal in perifere gebieden. Op die manier testen ze de militaire capaciteit van het Afghaanse leger (*Afghan National Security Forces* of ANSF), dat nu in de meeste regio's zelfstandig optreedt. (Er zijn nog 84.200 militairen van de *International Assistance Security Force* of ISAF in het land, van wie 60.000 Amerikanen).

Volgens officiële Afghaanse bronnen staan slechts 5 van de 416 districtcentra onder permanente controle van de Taliban, maar in vele andere reikt de greep van de regering niet veel verder dan het eigenlijke centrum. In het belangrijke *Maiwand*-district in het zuiden van het land (dat groter is dan het Groothertogdom Luxemburg) eindigt volgens de *Wall Street Journal* van 31 oktober 2013 de controle van de regering op twee kilometer van het centrum. In andere belangrijke districten is de situatie vergelijkbaar, bijvoorbeeld in *Charhdara* in de provincie *Kunduz*, waar de Taliban eerder in 2010 vrijwel volledig verdreven waren. Sinds de bijkomende Amerikaanse troepen van de 'surge' het gebied verlaten hebben (de laatste Duitse soldaten verlieten Kunduz in oktober 2013), hebben de Taliban vrijwel het gehele gebied weer onder controle.

Geen evenwicht tussen uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht

De opstandige beweging is op zich meer een symptoom dan een oorzaak van de interne conflicten in Afghanistan. De instellingen van de Afghaanse staat zijn nog altijd zwak. Sinds de massale verkiezingsfraude van 2009 en 2010 lijden president Hamed Karzai, zijn regering en het parlement aan een gebrek aan legitimiteit. Er is geen sprake van machts-evenwicht tussen de uitvoerende, de wetgevende en de rechterlijke macht. De regering, met haar ondoorzichtige structuren in 'het paleis' en haar kleine gevolg van voormalige commandanten en islamitische rechtsgeleerden, domineert en manipuleert de andere twee machten. Het parlement is verdeeld, gemakkelijk te manipuleren en zwak, een gevolg van het feitelijke, hoewel niet bij wet bepaalde verbod op zelforganisatie binnen het parlement op basis van bestaande politieke partijen. Het gerecht is de meest corrupte van de drie staatsinstellingen, waardoor er sprake is van

een zwakke rechtsstaat. De machtigen kunnen zich ongestraft boven de wet verheffen. Het bestuur en de toewijzing van overheidsfuncties zijn niet gebaseerd op verdiensten, maar worden gedomineerd door patronage, een systeem waarin een hogergeplaatste gunsten verleent in ruil voor trouw of diensten. Soms worden functies ook gewoon verkocht en dat resulteert in een inefficiënt bestuur. De rechtspraak dient een kleine kring en benadeelt wie daarvan uitgesloten blijft. De efficiëntie vermindert nog naarmate je van het centrale op het provinciale en districtsniveau komt. In de districten zijn er geen verkozen raden.

De grondwet wordt meer geschonden dan nageleefd. De oorspronkelijke waarde van ‘traditionele’ instellingen als de lokale raden of *loya jirga* – die (half, want enkel voor mannen) rechtvaardige en inclusieve oplossingen leveren – is ondermijnd, omdat de leden selectief worden aangeduid. (De ‘loya jirga’ is een grote bijeenkomst van stamhoofden, regionale leiders, militaire en religieuze leiders en regeringsfunctionarissen, die onregelmatig samenkomt, meestal op initiatief van de heerser – n.v.d. vertaler). De president en zijn netwerken domineren ook de zogezegd onafhankelijke verkiezingsinstellingen die een sleutelrol spelen voor de presidents- en provinciale verkiezingen van 2014.

De gewapende ‘sterke mannen’ – krijgsheren en commandanten – zijn in tegenspraak met het Akkoord van Bonn uit 2001 enkel oppervlakkig of helemaal niet ontwapend. Zij bekleden de meeste sleutelposities en domineren het parlement, het gerecht, de nog altijd gedeeltelijk etnisch verdeelde strijdkrachten en de zeldzame economische sectoren die nog min of meer goed werken. Degenen die in 2001 geld kregen van de Amerikanen voor de strijd tegen de Taliban, investeerden dat vaak in de drughandel. Van daaruit kregen ze ook geleidelijk aan greep op formele sectoren van de economie als de import en export, de bouw- en de immobiële sector, het financieel wezen en de mijnbouw en ook de ‘contracteconomie’, gevoed door de miljarden dollars die het land binnenstroomden. Al heel snel gebruikten zij dat geld ook om ex-strijders of nieuwe rekruten op te mobiliseren, die zij dan met behoud van de oude militiestructuren inlijfden in de ‘nieuwe’ strijdkrachten.

Hetzelfde gedrag was vast te stellen bij de nieuwe politieke machthebbers die uit de diaspora terugkeerden en die, zoals de familie Karzai, hun eigen milities en zakenimperies opbouwden. Dankzij hun nieuwe militaire en financiële macht konden zij zetels veroveren bij de parlementsverkiezingen van 2005. Vervolgens dwongen zij president Karzai – die in 2004 de verkiezingen had gewonnen met een programma van hervormingen, dat ook een einde beloofde te maken aan de krijgsherenmaatschappij – om oude allianties en samenwerkingsverbanden opnieuw te bekrachtigen. De officieuze leiders van de *jihad* werden de belangrijkste adviseurs van de president. Zij domineerden het openbare debat en verwierpen elke afwijkende mening of beweging als ‘on-islamitisch’. Een voorbeeld daarvan was de behandeling van Mir Hossein Musawi, hoofdredacteur van de krant *Aftab* in Kaboel. Hij beschuldigde de zogenaamde leiders van de *jihad* ervan de islam te misbruiken om de macht te veroveren en sprak van ‘heilig fascisme’. Hij werd ervan beschuldigd de islam te beledigen en moest het land verlaten.

Deze spijtige evolutie werd in de hand gewerkt door de zogenaamde amnestiewet voor oorlogsmisdaden en massale schendingen van de mensenrechten, die in 2010 werd goedgekeurd door een parlement bestaande uit ex-*mujahedin* (heilige strijders), communisten en zelfs politici van de Taliban. De amnestiewet leidde tot algemene straffeloosheid. Karzai en zijn krijgsheren konden de publicatie verhinderen van een

rapport over die misdaden door de *Afghanistan Independent Human Rights Commission* (AIHRC). De president verving sommige onafhankelijke leden van de commissie. Al die ontwikkelingen hadden ook invloed op de positie van de ‘vierde macht’, de media. De pers in Afghanistan wordt ten onrechte beschouwd als vrijer en diverser dan in de omringende landen. Maar de onafhankelijke media komen steeds meer onder druk te staan van de machtigen en als gevolg daarvan leggen ze zichzelf steeds meer beperkingen op en passen ze zelfcensuur toe.

De polarisering van het binnenlandse politieke landschap

Nu de terugtrekking van de NAVO-gevechtstroepen dichterbij komt, beginnen politieke netwerken met elkaar te concurreren of samen te werken om politieke invloed en toegang tot de slinkende buitenlandse hulpbronnen te verwerven. Zij hebben structuren opgezet die vaak lijken op een soort maffia, zeker wanneer die verbonden zijn met de drughandel. Sommige waarnemers spreken van het ‘gijzelen van de staat’, andere over een (nog steeds verdeelde) machtsoligarchie. In de corruptie-index van *Transparency International* staat Afghanistan helemaal onderaan in een lijst van 177 landen, samen met Noord-Korea en Somalië.

Het nationale politieke landschap is op twee manieren verdeeld. Op militair vlak heb je aan de ene kant de regering, haar strijdkrachten en haar voornamelijk westerse bondgenoten en aan de andere kant de opstandelingen van de Taliban, een vleugel van *Hezb-e Islami* en enkele kleinere groepen. Politiek gezien is het landschap verdeeld tussen een losse coalitie die president Karzai steunt en een oppositie die grotendeels teruggaat tot de islamistische milities uit de burgeroorlog van de jaren 1980 en 1990. De scheidlijnen tussen de verschillende kampen blijven evenwel vaag. Beide kampen definiëren zichzelf steeds meer langs etnische lijnen: de Pasjtoenen en hun bondgenoten tegenover niet-Pasjtoenen en sommige Pasjtoen-dissidenten.

De politieke polarisering zal zwaar wegen op de presidentsverkiezingen van april 2014, omdat er geen onafhankelijke instellingen bestaan om de verkiezingen te organiseren en te bemiddelen tussen de kampen. De basis voor nieuwe manipulatie is al gelegd, want de president heeft geweigerd oude, fraudegevoelige kiezerskaarten ongeldig te verklaren. Het aantal van die kiezerskaarten is zelfs nog toegenomen in een nieuwe ronde van kiezersregistratie in 2012-2013. Er bestaat trouwens een groot verschil tussen het geschatte aantal kiezers en het aantal in omloop gebrachte kiezerskaarten. Net voor de verkiezingen van 2010 waren er 17,5 miljoen kiezerskaarten in omloop, een cijfer dat we toen al ‘verbazingwekkend ongeloofwaardig’ noemden. De onafhankelijke kiescommissie raamde het aantal kiezers toen op 12,5 miljoen, de Verenigde Naties kwam tot 10,5 miljoen. Volgens het *Afghanistan Elect II*-project van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties UNDP zijn er nu nog 3,2 miljoen kiezers toegevoegd (update van 22-30 november 2013). Dat brengt het aantal kiezerskaarten in omloop op een ongeloofwaardig totaal van 20,7 miljoen. En dat op een bevolking van 27 miljoen midden 2013, waarvan de helft jonger is dan 18 jaar en dus geen stemrecht heeft (Bron: *Afghanistan Central Statistics Office*). (UNICEF raamt de totale bevolking op 32,4 miljoen, waarvan 17,2 miljoen jonger dan 18 jaar).

In die gepolariseerde politieke en militaire omgeving is er weinig ruimte voor de zwakke, verdeelde maar (net na 2001) sterk gemotiveerde democratische krachten, die hoopten op steun vanuit het democratische buitenland. Zij hebben intussen de deelname aan het huidige politieke systeem zogoed als opgegeven. (Van de 27 aanvankelijke kandidaten voor de presidentsverkiezingen van 2014 was er maar één die een nieuwe pro-democratische partij vertegenwoordigde. Maar hij was een van de 17 kandidaten die door de verkiezingscommissie werden gediskwalificeerd.) Verder is de regering erin geslaagd enkele belangrijke coalities van groepen uit de burgersamenleving te verdelen en delen ervan voor zich te winnen.

Het leger, de politie en het gebrek aan veiligheid

Politiek gezien is de terugtrekking van de NAVO-gevechtstroepen en het einde van de internationale ISAF-veiligheidsmissie niet langer verbonden aan voorwaarden, zoals concrete vorderingen bij het stabiliseren van de situatie, de wederopbouw van het land en zijn instellingen. Alle eisen voor hervormingen ten aanzien van de Afghaanse regering zijn in de praktijk opgegeven. In juli 2013 waren slechts 3 van de 17 *benchmarks* van de donorconferentie van Tokyo in 2012 bereikt. Bij de opbouw van de gewapende ordediensten (*Afghan National Security Forces*, ANSF – leger en politie) gaat kwantiteit boven kwaliteit. Tegen eind 2014 moeten de ANSF 352.000 manschappen tellen, met een jaarlijkse kost van 4,1 miljard dollar. (Na 2017 zal de troepensterkte geleidelijk aan weer dalen). Tot nu toe hebben de internationale donoren 2,8 miljard dollar toegezegd. De Afghaanse regering moet jaarlijks nog minstens 500 miljoen dollar vinden. De weigering van President Karzai om de bilaterale strategische overeenkomst met de Verenigde Staten te ondertekenen, brengt deze toezeggingen in gevaar.

Maar er zijn veel vragen te stellen over de kwaliteit van de ANSF. De motivatie van het personeel is nog altijd gering, de samenstelling is etnisch onevenwichtig en er is een gebrek aan logistieke capaciteit. De procedures voor de aankoop van materiaal laten veel corruptie toe. Het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat de reputatie heeft functies en ambten te verkopen, heeft volgens de toezichthoudende instantie SIGAR (*Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction*) zijn hervormingen om corruptie tegen te gaan, helemaal stopgezet. Er komen meer desertie en afvloeiingen voor en bij gevechten worden steeds meer verliezen opgetekend. (Na 2001 schafte de regering van de Verenigde Staten, tegen de wil van president Karzai, de dienstplicht af. Dat ondermijnde het rekruteringsvermogen van de ANSF en daardoor ook de rol die de strijdkrachten spelen bij het bijeenbrengen van jonge mannen met een verschillende etnische achtergrond.) Als gevolg van dat alles moet nu elk jaar een derde van het ANSF-personeel vervangen worden. Netwerken die verbonden zijn met de vroegere milities uit de burgeroorlog, dringen nu het leger en de politie binnen. Soldaten en politieagenten zijn nu vaak trouwer aan hun vroegere gewapende fracties dan aan de centrale regering.

De gelijktijdige oprichting van een militie-achtige politie (*Afghan Local Police*, ALP) bewijst dat de westerse donoren de reguliere ordediensten en hun eigen succesverhalen over het ANSF niet vertrouwen. De ALP telt 23.551 gewapende manschappen in 115 gebieden (situatie van juli 2013) en is samengesteld uit strijders van de vroegere milities die aan de ontwapening zijn ontsnapt en uit opstandelingen die van kamp veranderd zijn. De huidige ALP is al de vierde ‘militiegeneratie’ sinds 2001. Volgens de *Los Angeles*

Times houdt het Pentagon in het openbaar vol dat de Afghaanse lokale politie een succes is en dat de veiligheid in de meeste dorpen verbeterd is dankzij de ALP. Maar tegelijk meldt een geheime studie, in opdracht van de Amerikaanse legereenheid die de Afghaanse politie opleidt, opvolgt en uitrust, dat één op vijf eenheden betrokken is bij de drughandel, het afpersen van illegale belastingen, landroof, moord en verkrachting, het runnen van geheime gevangnissen en een gewelddadige interne machtsstrijd. In september rapporteerde AAN dat in Kunduz *“de spanningen en conflicten door de oprichting van de politie eerder toe- dan afgenomen zijn in gemeenschappen met grote sociale breuklijnen en etnische spanningen... De confrontatie tussen de politie en de Taliban voegt nog een conflictdimensie toe aan de bijna-burgeroorlog in Kunduz”*.

De uitspraak van Karzai aan het begin van deze paper is ook merkwaardig, omdat zij zo sterk afwijkt van het optimisme van de westerse politici, dat dikwijls genoeg geen rekening houdt met een groot deel van de realiteit. De Britse eerste minister David Cameron zei niet lang geleden dat de missie van de Britse troepen vervuld is en dat er nu een basisniveau van veiligheid bestaat in Afghanistan. In oktober 2012 verklaarde de perschef van de internationale troepenmacht ISAF dat *“de Taliban duidelijk de strijd aan het verliezen zijn.”* In de Verenigde Staten is er veel minder unanimiteit. Minister van Defensie Donald Rumsfeld sprak in oktober 2004 nog over *“resten van de Taliban, die op langere termijn geen ernstige bedreiging zullen vormen”*. Maar in 2013 gaf de ISAF-bevelhebber, generaal Joseph Dunford, toe dat *“de opstand in december 2014 niet bedwongen zal zijn.”*

Hervormingen en successen ... maar ook gemakkelijk optimisme

Er zijn natuurlijk vorderingen gemaakt in Afghanistan sinds de VS militair reageerde op de terroristische aanvallen van 11 september 2001 en hiermee de omverwerping van het Taliban-regime in gang zette, zich verzekerde van steun van de NAVO-bondgenoten en van een mandaat van de Verenigde Naties en de wederopbouw van het land en de democratisering uitriep tot doelstellingen van de interventie. De bevolking werd inderdaad bevrijd van het Taliban-regime dat steeds impopulairder werd – ook bij de Pasjtoenen – en dat machteloos bleek tegenover de groeiende sociale problemen in een land dat internationaal steeds meer geïsoleerd kwam te staan. Afghanistan heeft vandaag meer instellingen voor sociale hulp, een betere infrastructuur en een grotere vrijheid. Maar zeker op het vlak van rechten en vrijheden bestaat veel van de vooruitgang enkel op papier.

Soraya Sobhrang, commissaris van de mensenrechtencommissie AIHRC, stelde in 2011 in een interview: *“We hebben veel bereikt, niemand mag de ogen sluiten voor de grondwet, de groei van het middenveld, de steun van de internationale gemeenschap, de ontwikkeling in de privésector, de heropening van scholen en universiteiten, de rol van vrouwen in het verkiezingsproces, in het parlement en zelfs in de regering en zelfs de positieve discriminatie... Artikel 22 van de grondwet bepaalt dat mannen en vrouwen gelijk zijn voor de wet. Maar we zijn niet tevreden omdat zaken nu beter gaan dan vroeger, we zijn nog niet waar we moeten zijn...”*

Zolang de regering zwak is en we geen goed bestuur kennen, zolang de corruptie blijft woekeren, zolang krijgsheren en bevelhebbers de hoogste functies in ons land waarnemen, zolang de cultuur van straffeloosheid blijft heersen – de parlementsleden hebben zichzelf amnestie verleend – en zolang de regering haar plicht verzaakt om te voorzien in een systeem van overgangsjustitie, zolang er buiten Kaboel veiligheid noch enige vorm van bestuur bestaat, zolang meisjes niet naar school kunnen gaan, zolang vrouwen en kinderen verhandeld worden, de seksuele intimidatie welig tiert en zelfverbrandingen en zelfmoorden toenemen en zolang de toekomst heel somber blijft, zullen ook de rechten van vrouwen worden miskend. Ja, we hebben wetten, maar ze bestaan alleen op papier en worden niet toegepast.”

Bovendien zijn veel verworvenheden niet houdbaar voor de staatsfinanciën. Ze begonnen dan ook al meteen af te brokkelen toen de troepen zich begonnen terug te trekken en de hulpzweepbel uiteenspatte. De Afghaanse export en de economische activiteit in het algemeen lopen terug, terwijl de werkloosheid en de criminaliteit toenemen. Zelfs de toezichhoudende instanties van de Amerikaanse overheid stuiten steeds vaker op mislukte Amerikaanse hulpprojecten, terwijl andere projecten niet kunnen worden voortgezet bij gebrek aan middelen of belangstelling van de Afghaanse overheid.

De Hoog Commissaris voor de Mensenrechten van de VN uitte in september 2013 bij een bezoek aan Afghanistan haar bezorgdheid dat *“de trend tot verbeteringen in de situatie van de mensenrechten wellicht zijn hoogtepunt heeft bereikt en in werkelijkheid zelfs weer afneemt.”* De ‘Afghanisering’ van de instellingen die de verkiezingen moeten organiseren en in goede banen leiden, heeft niet tot betere resultaten geleid.

Islamistische krachten – niet enkel de Taliban, maar ook mensen binnen de regering en het parlement – stellen de vooruitgang op het gebied van rechten en vrijheden steeds meer ter discussie. Daardoor moeten we vraagtekens plaatsen bij veel grote verklaringen over de bereikte vooruitgang. Eén voorbeeld is de vaak herhaalde verwijzing naar de drie miljoen Afghaanse meisjes die nu weer naar school zouden gaan. Maar veel minder bekend is dat 68% van alle leerlingen de basisschool verlaat voor het einde van het zesde jaar en dat 82% daarvan meisjes zijn. Dubbel zoveel meisjes (22%) als jongens volgen niet regelmatig de lessen. In een recente studie bleek de verhouding meisjes/jongens in het basisonderwijs 63 op 100 te zijn, in het secundair onderwijs 48 op 100 en in het voortgezet onderwijs (lyceum) 38 op 100. Slechts één derde van alle scholen op die drie niveaus zijn meisjesscholen – er is geen gemengd onderwijs. In 80% van de districten is er geen lyceum voor meisjes en in de helft van de districten is er voor hen geen secundaire school.

Volgens de Wereldbank waren er in 2012 slechts 12% vrouwelijke studenten in het universitair onderwijs en was in 2011 88% van de vrouwen analfabeet. In 2010 stond Afghanistan volgens UNESCO op de voorlaatste plaats (van 177 landen) in de rangschikking voor gendergelijkheid – die overigens gebaseerd is op officiële bronnen. In de rapporten van 2011 en 2012 stond Afghanistan niet meer vermeld, kennelijk omdat Kaboel deze statistieken niet meer publiceert. Hoewel de moedersterfte de voorbije jaren gehalveerd is, sterven er toch nog elk jaar 18.000 vrouwen bij de bevalling. Dat aantal is zes keer het aantal burgerslachtoffers van de oorlog van de voorbije jaren en een van de hoogste cijfers voor moedersterfte in de hele wereld.

Hoewel het aantal scholen met de 1,9 miljard dollar buitenlandse hulp is gestegen van 7.650 in 2004 tot ongeveer 16.000 in 2013, had in 2011 47% van de scholen geen eigen gebouw, 40% geen betrouwbaar drinkwater en drie kwart geen sanitaire

voorzieningen. Het aantal leerkrachten is zelfs gedaald. In 2011 was er 1 leerkracht voor 44 leerlingen, in 2013 was die verhouding gedaald tot 1 op 64. In 166 van de 416 districten was er geen enkele vrouwelijke leerkracht. En die cijfers zeggen nog niets over de kwaliteit van het onderwijs. De afwezigheid onder de slecht betaalde leerkrachten is hoog en er is een acuut gebrek aan leermiddelen. Zelfs aan de universiteiten zijn de methoden en handboeken volledig verouderd. Het onderwijs blijft grotendeels beperkt tot het geven van lezingen die de studenten moeten memoriseren en op het examen reproduceren. De bronnen worden zelden geactualiseerd: sommige leerboeken zijn dertig jaar oud, de leerkrachten hebben ze geërfd van hun voorgangers.

Ondermaatse universiteiten leveren afgestudeerden af die geen werk kunnen vinden in de openbare sector en ook geen moderne administratie kunnen leiden. Het aantal jongeren dat hoger onderwijs wil volgen, blijft toenemen: in 2013 streden er in het hele land 190.000 studenten voor 34.000 plaatsen bij de toelatingsexamens voor de staats-universiteiten. Daarnaast zijn er nog 54.000 studenten aan 76 privé-instellingen voor hoger onderwijs. Volgens het Strategisch Plan voor het Hoger Onderwijs 2010-2014 verwacht de regering dat het aantal kandidaten zal stijgen tot 600.000. Er zijn veel knappe Afghaanse studenten die ervoor gekozen hebben om in het buitenland te gaan studeren (of die daartoe gedwongen zijn omdat hun familie het land ontvlucht is). Hun bekwaamheden zijn geen gevolg van de kwaliteit van het Afghaanse onderwijs, integendeel.

Nooit eerder was de sociale kloof zo diep

De Wereldbank sprak in verband met Afghanistan over een 'uitzonderlijke' economische groei van gemiddeld 9% per jaar sinds 2002 – tot die groei daalde tot 3,1% in 2013. Het Bruto Nationaal Product is sinds 2001 ongeveer vervijfvoudigd tot 591 dollar per inwoner, maar ligt nog altijd ver achter bij dat van landen uit de regio als Pakistan (1.201 dollar) en Nepal (653 dollar). In de index voor menselijke ontwikkeling stond Afghanistan in 2012 op de 175ste plaats van 186 landen, dat is een lichte verbetering de laatste jaren. Maar enkel de top van het quasi-oligarchische systeem van patronage heeft voordeel gehad bij de geproduceerde welvaart. Er is te weinig doorgesijpeld naar de lagere-inkomensgroepen en daardoor is een sociale kloof ontstaan die nooit eerder in de geschiedenis van het land zo diep is geweest.

Dit komt ook tot uitdrukking in de Multidimensionale Armoede-index van de VN. Hier stond Afghanistan in 2011 op de 96ste plaats van 105 ontwikkelingslanden. Volgens officiële bronnen kan 36% van de bevolking niet voldoen aan de basisbehoeften op het vlak van voedsel, kleding, drinkbaar water en huisvesting. Tussen 25 en 30% van de bevolking is ondervoed en komt niet aan de dagelijkse minimale hoeveelheid calorieën; meer dan 60% van de bevolking moet zich tevreden stellen met een eenzijdig dieet. Voor de kinderen is de situatie nog erger: 60% is ondervoed. Nog altijd volgens officiële bronnen heeft slechts 27% van de bevolking directe toegang tot veilig drinkwater en slechts 5% tot sanitair in de woning. In grote delen van het land bestaat enkel een overlevingseconomie. Velen kunnen enkel overleven dankzij de drugeconomie of spaargeld van familieleden die in het buitenland werken. De drugeconomie heeft naar schatting een waarde van 15% van de economie van Afghanistan en naar schatting 14% van de bevolking is erbij betrokken.

Te veel hulp besteed via militaire kanalen

Zelfs westerse regeringen geven toe dat de economische groei in Afghanistan niet duurzaam is en met name steunt op externe bronnen. Volgens de Wereldbank komt 85% van het Afghaanse budget uit het buitenland. 1,6 van de 3,7 miljard dollar die de regering uitgeeft, gaat naar de veiligheidssector. Maar door de aangekondigde terugtrekking van de buitenlandse troepen zullen die transfers vanuit het buitenland dalen en dat zal gevolgen hebben voor de economie en de werkgelegenheid. De Amerikaanse hulp die via USAID komt, is al gedaald van 4,5 miljard dollar in 2010 tot 1,8 miljard dollar. In totaal is de humanitaire hulp in 2012 met de helft verminderd. Door de teruglopende economische activiteit zijn ook de export en de staatsinkomsten in 2012 gedaald. In 2013 liepen ook de privé-investeringen terug. Nog altijd volgens de Wereldbank zijn de toezeggingen voor 16 miljard dollar bijkomende hulp van 2012 tot 2016, samen met eerdere toezeggingen voor steun aan politie en leger, “ongeveer gelijk verdeeld tussen militaire en civiele hulp.” De bank voorziet dat het jaarlijks begrotingstekort van meer dan 20% tot 2025 vooral de civiele sectoren zal treffen.

De cijfers met betrekking tot de hulp van de afgelopen jaren verschillen volgens de bronnen en de definities. Veel donoren zijn niet erg duidelijk in hun informatie en niet elke toezegging leidt ook tot een werkelijke uitgave. Volgens de *International Crisis Group* werd tussen 2001 en 2011 90 miljard dollar hulp toegezegd; daarvan werd 57 miljard effectief betaald en 29 miljard daarvan kwam terecht bij de ANSF. Volgens Canadese bronnen kwam in dezelfde periode 42 miljard dollar hulp Afghanistan binnen. Het onafhankelijke *Global Humanitarian Assistance* zag tussen 2002 en 2009 26,7 miljard dollar hulp naar Afghanistan stromen en spreekt over toezeggingen voor een totaal van 62 miljard dollar voor 2002-2013.

Naast de corruptie die ingebakken lijkt te zitten in de Afghaanse regering, is er aan de kant van de donoren een gebrek aan efficiëntie bij het besteden van de hulp. Verder heeft de militarisering van die hulp een negatief effect. Zo wordt een overgroot deel van de hulp via militaire kanalen besteed, zoals de teams voor provinciale wederopbouw. Hulporganisaties schatten dat er tot 2009 voor ongeveer 17 miljard dollar hulp is geleverd via de internationale troepenmacht; dat zou neerkomen op 65% van alle hulp voor wederopbouw en ontwikkeling. Van 2004 tot 2012 werd er via het *Commander's Emergency Response Program (CERP)* van de Amerikaanse leiding van de provinciale wederopbouwteams ongeveer 1,5 miljard dollar uitgegeven. Volgens de *International Crisis Group* was dat “meer dan het Afghaanse overheidsbudget voor gezondheidszorg en onderwijs.”

De middelen van de westerse militairen vergrootten ook nog het onevenwicht tussen de verschillende provincies. In 2010 luidden grote hulporganisaties de alarmklok over de militarisering van de hulp aan Afghanistan: “de politieke druk om ‘resultaten te tonen’ in landen die troepen leveren, leidt ertoe dat steeds meer middelen worden uitgegeven via militaire kanalen ‘om de harten en de geesten te winnen’. Inspanningen om de onderliggende oorzaken van armoede aan te pakken en de vernielingen door drie decennia van conflicten en wanorde ongedaan te maken, worden naar de zijlijn verwezen. Ontwikkelingsprojecten uitgevoerd met militaire middelen of via structuren die worden gedomineerd door militairen, worden dikwijls slecht uitgevoerd, zijn niet aangepast aan de situatie en er is niet voldoende betrokkenheid van de bevolking om de projecten te verduurzamen. Er is weinig bewijs dat deze aanpak tot stabiliteit leidt.” Er werd weinig actie ondernomen en veel tijd verloren om een

coherent beleid te ontwikkelen voor de aanpak van fundamentele problemen, zoals de interne vluchtelingenstromen als gevolg van de oorlog.

De kloof tussen militaire en andere uitgaven is met de tijd groter geworden. Volgens een rapport van de koepelorganisatie van ngo's die in Afghanistan actief zijn, *“bedraagt de internationale hulp van alle donoren samen sinds 2001 ongeveer 7 miljoen dollar per dag, terwijl het Amerikaanse leger 100 miljoen dollar per dag in het land besteedde.”* Volgens het *Global Humanitarian Assistance Institute* vertegenwoordigden de uitgaven voor de militaire operaties in het kader van ISAF en de Operatie *Enduring Freedom* 84,6% van alle buitenlandse uitgaven in Afghanistan tot 2010.

De studiedienst van het Amerikaanse Congres raamt de totale kosten van de VS voor hulp en militaire operaties tussen 2001 en 2011 op 440 miljard dollar. De Amerikaanse denktank CSIS geeft het cijfer van 641,7 miljard dollar voor alle 'directe uitgaven' voor de oorlog (leger, wederopbouw en economische hulp) in de periode 2001-2013. Voor 2001-2012 raamt CSIS de militaire uitgaven (via het ministerie van Defensie) op 416,2 miljard dollar, de civiele uitgaven (via Buitenlandse Zaken en USAID) op 25,2 miljard dollar. Dat is een verhouding van 16 (voor militaire uitgaven) op 1 (voor burgerlijke uitgaven). In Duitsland bedroeg die verhouding volgens het onafhankelijke *Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung* 9 op 1. Officiële bronnen maken melding van 2,5 op 1, met een jaarlijkse uitgave van 1,02 miljard euro via Defensie en 430 miljoen euro via Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking.

Geld uitgeven voor of in Afghanistan?

Zoals de Wereldbank schrijft: *“Geld uitgeven voor Afghanistan is niet noodzakelijk gelijk aan geld uitgeven in Afghanistan. Het grootste deel van de hulp, zowel voor militaire als voor burgerlijke doeleinden, wordt niet in het land zelf uitgegeven. Dat geldt ook voor contracten die in Afghanistan zelf worden gesloten. Een groot deel van het geld komt nooit in het land of vloeit onmiddellijk weer weg naar internationale leveranciers van goederen en diensten. Dat beperkt de invloed van die bestedingen op de economie.”*

Voor meer details verwijst de Wereldbank naar een studie uit 2008 van de *Peace Dividend Trust (PDT)*. Volgens die studie blijft 70 tot 80% van het geld dat donoren betalen via Afghaanse fondsen – die meestal worden beheerd door de Afghaanse regering – of via budgetsteun in het land zelf. Bij lokale contracten met leveranciers is dat slechts 30 tot 50%, bij internationale contracten 10 tot 20%. De Wereldbank besluit: *“Van elke dollar die in Afghanistan wordt besteed, komt slechts 38 dollarcent in de lokale economie terecht, via de betaling van lonen of transfers naar gezinnen en de aankoop van goederen en diensten bij lokale leveranciers. Het grootste deel van de hulp komt nooit het land zelf binnen of vloeit onmiddellijk weer weg in het kader van contracten voor aankopen bij internationale leveranciers of in de vorm van winsten die naar het buitenland worden overgeheveld.”*

De Wereldbank maakt nog duidelijk dat de PDT-studie niet gaat over uitgaven voor de veiligheid van het land, omdat *“de binnenlandse inhoud van alle hulpstromen samen naar schatting slechts tussen 14 en 25% bedraagt.”* Dat is dus op zijn best 25 dollarcent per dollar. Cynici zouden zeggen dat deze manier van 'helpen' neerkomt op zelfhulp voor de economieën van de donorlanden.

De militarisering van de hulp en de geringe binnenlandse ‘inhoud’ van het geld zijn ook het resultaat van de toenemende privatisering van de hulp. Naast actoren die de werkelijke ontwikkeling van Afghanistan op het oog hebben, laten de regeringen steeds meer commerciële, op winst gerichte bedrijven meedingen naar ontwikkelingsprojecten. Grote contracten voor infrastructuurwerken gaan naar privébedrijven, die dikwijls met een reeks onderaannemers werken. Het resultaat zijn werken van slechte kwaliteit, geen of onvoldoende boekhoudkundige verantwoording van de uitgaven en overdreven overheadkosten.

Door die manier van werken ontstonden ook op winst gerichte hulporganisaties, waarop de Amerikaanse regering volgens de *New York Times* een beroep doet voor de uitvoering van projecten in delen van het land met een hoog veiligheidsrisico. Een onafhankelijke studie heeft uitgewezen dat in die projecten uitzonderlijk veel verspilling en corruptie voorkomen. Volgens het rapport van de *International Crisis Group* geldt dit ook voor projecten van het CERP, het *Commander's Emergency Response Program*. De *Louis Berger Group* kreeg bijvoorbeeld al in 2006 kritiek voor zijn gebrek aan kwaliteit, overdreven kosten en slecht beheer van projecten. Toch werd de onderneming in 2007 en 2008 de grootste ontvanger van geld van USAID voor Afghanistan, tot in 2010 een juridisch onderzoek naar de groep werd gestart.

De ondermijning van het principe 'Richt geen schade aan' en andere conclusies

De oorlog in Afghanistan is een schoolvoorbeeld geworden van de vaststelling dat een toegenomen militarisering en privatisering van ontwikkelingshulp systematisch enkele principes van verantwoorde actie ondermijnt, zoals het principe ‘Richt geen schade aan’, steun de meest behoeftigen (en dat zijn niet noodzakelijk de mensen die leven in zeer onveilige gebieden) en geef voorrang aan de belangen van de betrokken bevolking boven de politieke en economische belangen van de donoren. Het in Afghanistan gevoerde beleid heeft niet enkel de corruptie in de hand gewerkt, maar ook de legitimiteit van het gevoerde Afghanistanbeleid bij de bevolking van de donorlanden ondermijnd.

Veel problemen die Afghanistan kent, zijn structureel van aard en kunnen niet op korte termijn worden opgelost. Maar gezien de bedragen die de voorbije tien jaar in Afghanistan zijn geïnvesteerd – het gaat om de grootste internationale hulpactie sinds het Marshallplan uit de jaren 1950 – is er sinds 2001 maar een bescheiden vooruitgang geboekt. “Wij vinden dat er niet genoeg vorderingen zijn gemaakt. Miljoenen Afghanen zijn nog altijd niet in staat om in hun basisbehoeften te voldoen”, aldus Nipa Banerjee, voormalig hoofd van het Canadese hulpprogramma in Afghanistan, in een artikel in 2013. De westerse regeringen hebben de agenda voor de jaren na 2001 bepaald en de Afgaanse regering vaak van haar macht beroofd. Het is vooral hun verantwoordelijkheid dat de wederopbouw ondergeschikt is gemaakt aan de strategie om de rebellen te bestrijden. Veel hulp werd verspild of op inefficiënte wijze uitgegeven. De rol van de VN als multilateraal politiek instrument van een constructieve interventie werd ondermijnd en er werden voorwaarden geschapen waarin de maatschappelijk regressieve ideeën van oude en nieuwe jihadisten opnieuw goed konden gedijen.

Hoe problematisch de militaire interventie in Afghanistan ook is gebleken, toch komen het einde van de ISAF-missie en de vervanging ervan door een zuivere opleidingsmissie te vroeg, gezien de huidige staat van de instellingen en ook van de strijdkrachten in Afghanistan. Veel dieperliggende conflictbronnen zijn niet aangepakt – sommige zijn niet eens geïdentificeerd – gaande van ecologische en demografische aspecten tot de economische marginalisering van het land in de neoliberale geglobaliseerde wereld. Interne conflicten die verband houden met de modernisering van Afghanistan zijn de voorbije eeuw herhaaldelijk naar boven gekomen, dikwijls met geweld, en zullen blijven woekeren. Door de ontwikkelingen van de voorbije jaren zullen ze nu zichtbaar worden in een sterker gemilitariseerde omgeving. De geleidelijke terugtrekking van het Westen stelt Afghanistan meer bloot aan de vraatzucht van zijn onmiddellijke en verder afgelegen buurlanden. Hun visie op Afghanistan is al even cynisch als die van veel westerse spelers: ze beschouwen het land als een strijdperk voor het uitvechten van de machtsstrijd om het overwicht in de regio, als een leverancier van grondstoffen of van jihadistische kwelduivels om hun eigen binnenlandse repressie te legitimeren. In die context kunnen de Afghanen de veelheid aan structurele problemen niet alleen oplossen en is een belangrijk blijvend internationaal engagement vereist.

Voor de Afghaanse bevolking telt vooral één zaak: naarmate de oorlog in het land voortduurt en zelfs escaleert, is de kans dat de Taliban opnieuw aan de macht komen – met militaire middelen of via een politiek akkoord over machtsdeling – niet kleiner geworden. Daardoor wordt veel van de gemaakte vooruitgang kwetsbaar: toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en andere voorzieningen en de individuele rechten van burgers in een soeverein land.

Het politieke transitieproces, met presidentsverkiezingen in 2014, berust vandaag op drijfzand. AAN schreef eerder al dat de regeringen “*zich beter zouden voorbereiden op rommelige verkiezingen, in plaats van het beste te hopen*”. Het volstaat ook niet om te hopen dat de Afghanen na de terugtrekking van de meeste buitenlandse troepen in staat zullen zijn om de problemen zelf op te lossen. De Afghaanse instellingen, ook die voor het oplossen van interne conflicten en verzoening, zijn door de ‘dertigjarige Centraal-Aziatische Oorlog’ fundamenteel verzwakt en de verhoudingen tussen de actoren zijn zeer ongelijk geworden, waardoor een rechtvaardige oplossing niet voor de hand ligt. Een ‘Centraal-Aziatische Vrede van Westfalen’ is dus nog niet in zicht.

[literatuur]

Het oorspronkelijke artikel op de website van AAN bevat talrijke verwijzingen naar de rapporten en studies die in deze paper vermeld zijn.

<http://www.afghanistan-analysts.org> - *Some Things Got Better – How Much Got Good? A review of 12 years of international intervention in Afghanistan*

Reeds verschenen MO* papers

2014

- jan 2014: Ligt Pakistan op het Arabisch schiereiland? (Bruno De Cordier)
- **2013**
- dec 2013: Schept microkrediet slechts een illusie van ontwikkeling? (Milford Bateman en Ha-Joon Chang)
- sep 2013: Kan Afrika zijn ontwikkeling zelf financieren uit hogere belastingsopbrengsten? (Mick Moore)
- jun 2013: Is uw gsm goud waard?
- apr 2013: Wat weten we (niet) over het geweld in Oost-Congo? (Koen Vlassenroot, Steven Spittaels, Kris Berwouts en Nadia Nsayi)
- apr 2013: Bestaan de Zapatisten nog? (François Hautart)
- feb 2013: Kan rijst West-Afrika voeden? (Saartje Boutsen en Jan Aertsen)
- feb 2013: Hoe komt het dat Afrika de Millenniumdoelstellingen niet haalt? (Dimitri Van den Meerssche)

2012

- okt 2012: Genetisch gewijzigd voedsel als oplossing voor het hongerprobleem? (Hielke Van Doorslaer)
- sep 2012: Kan zwart-Afrika voedselzekerheid bereiken? (UNDP)
- sep 2012: What is the Rise of South-South relations about? (Sanoussi Bilal)
- apr 2012: Hoe inclusief is onze ontwikkelingssamenwerking? (PHOS)
- mar 2012: Brengen verkiezingen meer democratie in Congo? (Mieke Berghmans en Nadia Nsayi)
- mar 2012: Wat na Busan? (Bert Jacobs)
- mar 2012: Kan de politiek de ontwikkelingssamenwerking redden? (Alex Duncan en Gareth Williams)
- feb 2012: Wordt het precariaat een nieuwe sociale klasse? (Guy Standing)
- feb 2012: Waarheen met de revoluties in Egypte en Syrië? (Brigitte Herremans, Pieter Stockmans en Majd Khalifeh)

2011

- nov 2011: Kan armoede overwonnen worden? (Abhijit Vinayak Banerjee en Esther Duflo)
- nov 2011: Is India goed bezig? (Jean Drèze en Amartya Sen)
- nov 2011: Een keerpunt voor sociale bescherming wereldwijd? (Gijs Justaert en Bart Verstraeten)
- okt 2011: Heeft ontwikkelingshulp zijn tijd gehad? (Marcus Leroy)
- okt 2011: 7 billion: development disaster or opportunity? (Hania Zlotnik and Fred Pearce)
- sep 2011: Erkenning van de Palestijnse staat: een *game changer*? (Brigitte Herremans)
- jun 2011: Een uitweg uit de nieuwe voedselcrisis? (Saartje Boutsen)
- mei 2011: Is het einde van de bevolkingsgroei werkelijk in zicht? (Ronald C. Schoenmaeckers)
- apr 2011: Waarom gelijkheid beter is voor iedereen (Richard Wilkinson en Kate Pickett)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (Nemat Shafik)
- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (Rachel Perks en Koen Vlassenroot)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (Tom De Bruyn & Ignace Pollet)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (Elias Verbanck)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (John Vandaele & Marc Vandepitte)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (Emiel Vervliet)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (Irene Khan and Steven Vanackere)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (Emiel Vervliet)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (Korneel De Rynck)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water (Benjamin Sturtewagen)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (Marc Vandepitte)

- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (Harald Welzer en Jamie Shea)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (Jonathan Safran Foer en Louise Fresco)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (Kristof Clerix)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (Jean Reynaert en Patrick Develtere)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (Ahmed Rashid en Jef Lambrecht)
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (Samia Suys)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (Dambisa Moyo en Kumi Naidoo)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet)
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (Emiel Vervliet)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (Shirin Ebadi)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (Ruddy Doom en Simone Korkus)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (Emiel Vervliet)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (Saar Van Hauwermeiren)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (Emiel Vervliet)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (Catapa)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (Kristof Decoster)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (Raf Custers)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (Jan Aertsen en Dirk Barrez)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (Forum for African Investigative Reporters - Vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (Bert Ingelaere)
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (Saartje Boutsen)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (Emiel Vervliet)

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (Marc Maes)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (IPCC, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Viva el populismo? (Emiel Vervliet en Alma De Walsche)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (Ludo De Brabander & Brigitte Herremans)

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? (Olivier Roy)
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? (Sara Frederix en John Vandaele)
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? (Saartje Boutsen en Jan Vannoppen)
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? (Jonathan Holslag)

Al deze MO* papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers